

De kracht van
mondelinge taal

Hoe oracy het leren versterkt

Spoken en luisteren zijn essentiële basisvaardigheden in ons onderwijs. Zoals geletterdheid de basis vormt voor lezen en gecijferdheid voor rekenen, zo vormt mondelinge taalvaardigheid een fundament voor leren en ontwikkelen. In Engeland wordt dit totale domein van spreekvaardigheid aangeduid met de term 'oracy'. Dit gaat niet alleen om spreken en luisteren om te communiceren, maar ook om spreken en luisteren als middel om te leren.

TEKST MIRIAM OP DE BEEK, BOB COENRAATS

De definitieve conceptkerndoelen Nederlands (SLO, 2025) benadrukken het belang van mondelinge taalvaardigheid in alle leergebieden. Zo beschrijft kern-doel 4 bijvoorbeeld: doelgericht gesprekken voeren en gesprekken voeren om te leren. Onderzoek toont het belang hiervan aan. De *Education Endowment Foundation* (EEF, 2025) stelt dat gesproken-taalinterventies een zeer groot effect hebben tegen lage kosten, gebaseerd op sterk bewijs.

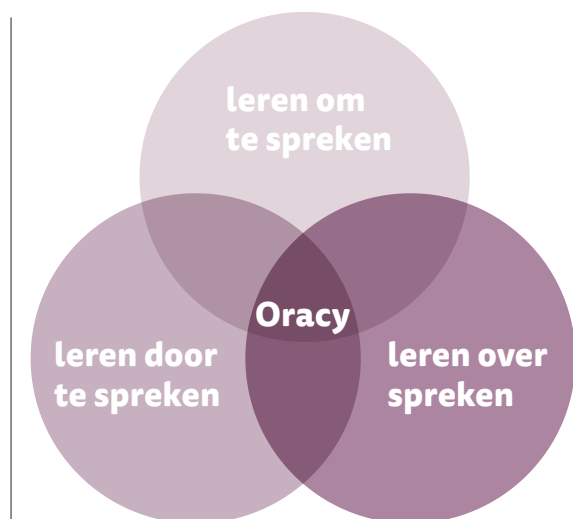
Meer spreekijd voor leerlingen

Taal leer je door deze actief te gebruiken. Doel-gericht spreken en luisteren verdienen daarom een plek in het curriculum. In de praktijk betekent dit: leerlingen meer spreekijd geven.

Een eenvoudige techniek om dit te stimuleren, is het gebruik van startzinnen of zinopeners. Hier-mee help je leerlingen om hun gedachten te formu-leren. Begin met korte, eenvoudige zinnen en geef eerst denktijd. Daarna wisselen leerlingen hun zin-nen uit. Naarmate hun vaardigheid groeit, breid je het repertoire uit. Startzinnen helpen om beter focus te houden op wát ze willen zeggen in plaats van na te denken over hóe ze iets moeten zeggen.

Van chaos naar structuur

Groepsgesprekken kunnen rommelig verlopen zonder duidelijke structuur. Mercer (2013) bena-drukt dat leerlingen niet vanzelf leren hoe ze

Figuur 1 - Oracy, de kracht van mondelinge taal-vaardigheid.

VERKLANKEN VAN WOORDEN

Vandaag is het woord van de dag in groep 4 'empathie'. De groep oefent de uitspraak van dit woord vijf keer hardop (routine), op ver-schillende manieren: normaal, staccato, zin-gend, zacht en hard. De leerkracht hanteert hierbij de stelregel: "Als je het niet kunt zeg-gen, kun je het ook niet lezen of schrijven."

Figuur 2 - Startzinnen voor een goed gesprek (CPS, 2025).

effectief communiceren. Expliciete instructie en routines zijn daarom nodig.

Een effectief denkleergesprek begint met duidelijke kaders en routines. Introduceer bijvoorbeeld gespreksrollen zoals starter, bouwer, doorvrager of samenvatter. Stel samen met leerlingen basisregels op voor een veilig spreekklimaat. Je kunt gesprekken verdiepen door leerlingen een perspectief mee te geven. Zo kan een leerling in een gesprek over vluchtelingen de rol krijgen van medewerker van een asielzoekerscentrum. Met zinnen als "In mijn werk is luisteren naar verhalen belangrijk, omdat ..." leren leerlingen redeneren vanuit een ander standpunt.

Werkvormen voor meer dynamiek

Door afwisselende coöperatieve werkvormen in te zetten, krijgen leerlingen de kans om met verschillende gesprekspartners te oefenen. Dit bevordert niet alleen hun spreekvaardigheid, maar ook hun sociale interactie. Zo worden gesprekken levendiger en krijgen alle leerlingen meer gelegenheid om actief mee te doen.

LESVOORBEELD - GROEP 8

In groep 8 staat een les over 'vape' op het programma. Naast de inhoudelijke doelen formuleert de leerkracht ook oracy-doelen:

- Ik spreek in volledige zinnen.
- Ik geef mijn mening en onderbouw die met een reden.
- Ik respecteer de mening van anderen.

De les start met twee gesprekspunten:

- Vape is minder erg dan roken.
 - Op TikTok worden vapes aantrekkelijk gemaakt.
- Op het digibord staat een foto van vappende jongeren. Er staan twee startzinnen bij: "Sommige jongeren vape, omdat..." en "Sommige jongeren vape, maar..." De leerlingen krijgen eerst denktijd om zelf de zinnen af te maken. Dan volgt spreektijd om de zinnen in groepjes van drie uit te wisselen. De argumenten worden verzameld, gevolgd door een kort educatief filmpje en nabespreking.

De rol van de leerkracht

Het begeleiden van gesprekken vraagt om specifieke vaardigheden. Open vragen stellen, effectief reageren op leerlinguitingen en ruimte creëren voor dialoog zijn hierbij belangrijk. Vaak reageren leerkrachten met: "Dat klopt wel/niet." Dit kan ertoe leiden dat leerlingen stoppen met denken. Door een extra denkronde toe te voegen, stimuleer je verdieping. Bijvoorbeeld: Leerkracht: "Wat gebeurt er als je een zaadje in de grond stopt en water geeft?" Een leerling antwoordt met behulp van de startzin: "Als je een zaadje in de grond stopt en water geeft, dan..." Leerkracht: "Oh, dat klinkt interessant, wat gebeurt er dan precies?" Leerling: "Het plantje komt uit het zaadje en gaat groeien".

Wie investeert in gesprekken, investeert in leren

Figuur 3 - Basisregels voor een goed gesprek (CPS, 2025).

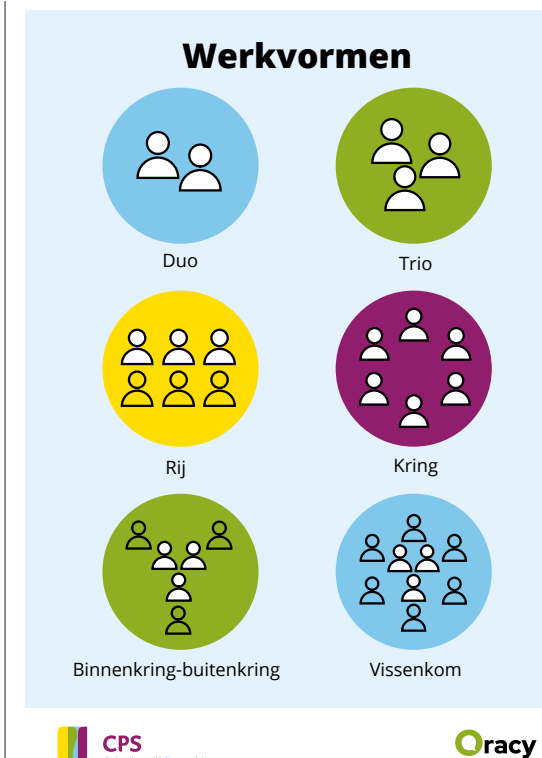
Leerkracht: "Kun je me hetzelfde nog eens vertellen, maar dan met de woorden van een wetenschapper die we vorige week hebben geleerd?"

Gesprekken als leertool

Mondelinge taalvaardigheid verdient een centrale plek in het onderwijs. Met de geactualiseerde kern-doelen (SLO, 2025) krijgen gesprekken expliciet een rol als leertool in het curriculum. Door gesprekken bewust in te zetten in alle vakken, leren leerlingen beter spreken, luisteren en denken.

WERKVORM 'IN DE RIJ'

Groep 3 bespreekt woorden die ze samen al verklankt hebben. Het gaat over ridders en kastelen, zoals *gracht*, *kanteelen* en *ophaalbrug*. Aan het eind van de les staan leerlingen in twee rijen tegenover elkaar. Ze vertellen elkaar een kort verhaaltje waarin de genoemde woorden voorkomen. De luisteraar checkt of de woorden juist zijn gebruikt.

Figuur 4 - Werkvormen voor een goed gesprek (CPS, 2025).

Leerlingen leren niet vanzelf hoe ze effectief communiceren

De investering om te bouwen aan een cultuur vol mondelinge taalvaardigheid en gesprekken is de moeite waard. De voordelen zijn groot: betere lees- en leerresultaten, sterkere sociale vaardigheden, meer zelfvertrouwen en plezier bij leerlingen. 🗣️

De literatuurlijst en mediatips staan op jsw.nl

Miriam Op de Beek is onderwijsadviseur bij CPS en coördineert schooltrajecten waarbij mondelinge taal en Oracy worden geïntegreerd in al het onderwijsaanbod.

Bob Coenraats is (onderwijs)filosoof en begeleidt CPS scholen bij het ontwikkelen van taalbeleid en het versterken van onderwijskwaliteit.